

Kádár György (Finnország)

A jövő iskolájának zenei neveléséről

Elhangzott az ÜZENET A JÖVŐ ISKOLÁJÁNAK konferencián (2010. február 19-21.)

Tisztelt Hallgatóság!
Kedves Tanártársaim!

“a magyaroknak igen veszélyes dolog kultúráját adnunk...”
(részlet egy bécsi udvarban folytatott megbeszélés jegyzőkönyvéből)

A jövő zenei nevelése a masszakultúra térhódításának idején

A probléma, amivel a zenei nevelés - most már úgy is mondhatjuk - az egész földkerekségen szembe találta magát a masszakultúra zenejének agresszív, sőt erőltetett térhódítása. Hogyan, miért és mit válaszoljon erre a kihívásra a jövő magyar zenei nevelése?

Huszonötévi finnországi tanári pályával a hátam mögött engedjék meg, hogy kijelentsem: aggodalomra egyelőre semmi okunk: Bartók és Kodály országában, a Kárpát-medencében a magyar zenei nevelés még mindig kivételesen jó helyzetben van. A globalista zenei gyarmatosítás ugyanis egy olyan (zene)kultúrtörténeti korszakban érte népünket, amikor az - e két géniuszunknak és tanítványaiknak köszönhetően - a német zenei gyarmatosítás alól felszabadulva a maga értékeivel már tisztába jött, sőt ezen értékeiben már meg is erősödött. Az újkori gyarmatosítóknak sokkal könnyebb a dolguk másfelé, olyan országokban, ahol vagy nem volt szükség a zenei életben nemzeti ébredésre, mert maga a probléma sohasem létezett, vagy az olyan zeneileg gyarmatosított országokban, ahol ugyan szükség lett volna a zenei ébredésre, de a kritikus időkben nem született Bartók és Kodály, mint nálunk. (Az előbbiekre lehet példa Franciaország, Németország, vagy Verdi Olaszországának zenei élete, ahol soha nem is volt kérdéses, hogy a zeneköltők művei idegen népek vagy hazájuk népének zenekultúrájában gyökerezzenek-e, az utóbbira pedig Finnország, vagy Észtország, ahol zenei anyanyelv kérdése csak a legutóbbi években - pl. Pekka Kostianen és Veljo Tormis munkássága - merült fel.)

Azonban bármilyen jó helyzetből is indultunk, nem volna okos a globalista zenei gyarmatosítással szembe néznünk, amellet szemellenzősen, elvi tisztázás, tisztánlátás nélkül elmennünk. Tapasztalataim szerint - s ezt hangsúlyoznám - igen hamar (!) abban a helyzetben találhatjuk magunkat, ahova éppen napjainkra a finn zeneoktatás - igen rövid idő alatt - eljutott. Nem témánk itt most a finn zeneoktatás, de azért engedjék meg, hogy néhány példán keresztül érzékeltessem az ottani "közállapotokat": 1. Az iskolai ének-órák túlnyomó többsége (én ezt kb. 80 %-nyira becsülném) musical-ekkel vagy disco-órákkal telik (a diákok behozzák

saját, éppen aktuális kedvenc rock-számaikat, azokból meghallgatnak 8-10-t, s a kicsengetés előtt esetleg megszavazzák, hogy melyik volt közülük a legjobb); 2. körülbelül 2 éve, egy az ottani zenetudósi körökben kibontakozott vita miatt egy kis statisztikát készítettem a Sibelius Akadémia Zenepedagógiai Tanszékének oktatóiról. A tanszék honlapja szerint az intézet oktatói közül

- 47-en voltak a szórakoztató zene területéről (legtöbbjük egy ún. "afrikai zongora" lektora címmel)

- 2-3-an voltak a biztosan művészeti zene kategóriájába sorolhatóak, s

- 3-4-en olyanok, akiket a honlapon megadott titulusok alapján nem lehetett egyik kategóriába se biztosan besorolni.

(Sajnos statisztikai adataim közzlése után az Akadémia levette honlapjáról az oktatói listát. Ezért az ma már nem ellenőrizhető.)

Ha valaki nem tudná elképzelni, hogy mit jelent mindez a gyakorlati zenei nevelésre nézve, akkor annak hadd mondjam el röviden, hogy 6 éve nagy örömeinkre egy a mi ének-tagozatunkat kijárt lett fiatal került hozzánk kollegának. Ő is disco órákat tart és musical-ezik a mi mostani fősős ének-tagozatos diákjainkkal, s magáról megmondja, hogy neki "nincs meg a készsége" arra, hogy valami mást, vagy máshogyan tanítson.

S hadd hangsúlyozzam még egyszer: Finnországban ezek a változások radikális (vagy mondjam inkább agresszív) gyorsasággal mentek végbe. Még csak kb. 20-22 éve annak, hogy a finn napilapok öles címeiben kürtölték világgá: megszületett az első rock-doktori cím. Nem telt bele 20 év, s mára az egyetemekről, az iskolákból a művészi zene gyakorlatilag teljes mértékben kiszorult. (Nagyon melegen ajánlom mindenkinek, hogy jöjjön el Finnországba, ismerkedjen meg az ottani ének-oktatással, mert igen-igen tanulságos.)¹ Mindezt csak azért mondom el, hogy tudjuk: ha a jövő iskolájában a művészi zenét, a zenei sokszínűséget meg akarjuk őrizni, akkor ajánlatos nyitott szemmel járjunk a világban, s a dolgokról előre gondolkodjunk, legyen tünődözésünk eredménye bármi is.

Zenei környezetünk és a zenei nevelés

Zenei környezetünk az utóbbi kb. 80-100 év alatt radikálisan megváltozott. Korábban - kis leegyszerűsítéssel azt mondhatjuk, hogy - falun vagy városon más zene, mint művészi igényű, de legalábbis valamilyen szinten igényes, nemigen létezett. Ezután azonban "megszületett" a szabadidő, mely életre hívta a szórakoztató zenét (gondoljunk az operetre, kánkán-ra vagy a francia utcák sanzonzaira). A szórakoztató zene kezdetben csak szűk körökben élt, "százalékos előfordulása" viszonylag kicsi volt, de aztán rohamléptekben (kocsmákon, rádión és mozikon keresztül) meghódította az élet majd minden területét, s mai környezetünknek szinte "természetes" tartozéka. Manapság a szórakoztató zenét a Rádióban, TV-ben, mozikban, a színházakban, étkező helyeken, a járműveken, az áruházakban, számítógépes játékokban, a zsebtelefonunk csörgésében, vagy éppen a fülünkre főszerelve munkában egész nap halljuk, szinte kiiktathatatlanul velünk van.

¹ A teljes igazság kedvéért hadd mondjam el: Finnország ébredzik. Egyre többfelől hallani, hogy Finnországból „kiveszett az esztétikai nevelés” (Erkki Pohjola), vagy hogy a zenei nevelés katasztrófális helyzetben van, a gyerekek zenei empátiás képességével bajok vannak (Kaija Saariaho, stb.).

Érdemes lenne egy statisztikusnak felmérést készítenie, hogy az egy napon bárhol a világban megszólaló zenék hány százaléka művészi, s hány származik a szórakoztató iparból, a masszakultúrából. Nekünk nevelőknek fel kell tennünk a kérdést: ha életünknek ennyire "természetes" velejárója a globalista világ masszakultúrájának zenéje, akkor okos dolog-e ezzel szembe fordulnunk? Nem járunk-e úgy, mint Don Quijote? Okos dolog-e olyasmit akarni megakadályozni, amit - úgy látszik - megakadályozni úgy sem lehet, ami már (statisztikailag is) döntő fölényben van. Egyáltalán: van-e valami baj a szórakoztató zenével? A jövő iskolájának e kérdéssel kapcsolatban is állást kell foglalnia.

A következőkben egy ilyen állásfoglaláshoz szeretnék vázlatos szempontokat adni, s a végén bizonyos irányokat kijelölni.

Általános kultúrelméleti szempont

A kultúra mindig kifejleszt magának egy nyelvet, mondja Karácsony Sándor. Igen, ez alapigazság. Ha létezik egy emberi közösség (család, sport klub, falu, népcsoport, népesség), s a közösség valóban közösség, melynek tagjai egymással (együtt) érző, gondolkodó, tenni akaró emberek, ha tehát megvan bennük a lelki igény a mélyebb emberibb (közösségi) kapcsolatokra, akkor ez a közösség valóban nyelvet fog kifejleszteni/teremteni magának. Ez a nyelv (legyen az nyelvi, zenei, irodalmi, vagy más egyéb nyelv) az azon beszélő emberek lelki élete mélységeinek (= embe-riességi fokának), igényességének arányában lesz mélyebb vagy sekélyesebb. Egy-szerű példával: mentől kevesebb a lelkiesség (= az emberies vonás) két ember kap-csolatában, mentől kevesebb az emberben a másik iránti együttérzés, a lelki igény a másik megértésére, annál szegényesebben fog beszélni, annál szegényesebb lesz a nyelve is.² (Az már nyelv- vagy művészetfilozófiai kérdés, hogy képes-e igazán mélyen szeretni, erős empátiával érezni a másik fél iránt egy olyan ember, aki se-kélyes nyelvet tudó közösségnek a tagja.)

A problémát az teszi bonyolultabbá, hogy ez a nyelvről és kultúráról szóló állítás természetes, manipulálatlan közösségekről gondolkodva született meg.

1. Először is, amint azt korábbi konferenciáinkon már sokan kifejtették, ma **az emberi közösségeket** szinte tudatosan **szétzüllesztik**. A jelenlegi fázisban már a legkisebb, de az élet szempontjából a legalapvetőbb közösségi sejt, a család szét-züllesztésén a sor. Ahol nincsen közösség, ott nem fejlődhet ki nyelv.

2. Másodszor manapság **a kultúrát** egyre inkább **fölülről formálják és diktálják**. Fiataljaink javarésze - ha megkérdeznénk tőle - bizonyos volna benne, hogy a maga zenei ízléséről, arról, hogy milyen zenét szeret, s milyet nem, ő maga dönt. A dolog azonban közel sem így van. Az, hogy a mai magyar fiatal az angol-szász masszakultúra zenéjét szereti (megkockáztatom: gondolja, hogy szereti), az egy hosszú zenei átnevelési folyamat eredménye. Mi idősek emlékszünk még arra,

---

² Többek között Bernsteiné Angliában végzett kutatásaiból tudjuk, hogy ezért, a szülők lelki igénytelensége, empátiás képessége hiánya miatt süllyed a slummok gyermekeinek értelmi, érzelmi szintje már szinte patológiakusan alacsonyra. Ls. BERNSTEIN, B. [1974]: Nyelvi szocializáció és oktathatóság. Megjelent: Pap Mária-Szépe György (szerk.): Társadalom és nyelv, Gondolat, Budapest. BERNSTEIN, B.-HENDERSON, D. [1973]: Social class differences in the relevance of language to socialization. Megjelent: Bernstein, B. (szerk): Class, codes and control. 2. kötet, Routledge & Kegan Paul, London, 24-47. o.

hogyan hogyan erőszakolták ránk az operett magyartalan zenei ízlését, hogyan szoktattak le bennünket a Magyar Rádió *Jó ebédhez szól a nóta*, a *Hajnaltól reggelig* című zenés műsorai a magyarság zenéjéről, milyen meglepetéssel hatottak az aczél-i idők *Táskarádió*, a *Csak fiataloknak*, az *Öt órai tea* című műsorai, a táncdal-fesztiválok, hogyan a kommunista kultúrpolitikával szintén ellentétes beat-zenekarok, melyek alighanem, a „ha valamit nem tudsz megakadályozni, akkor állj az élére” szellemben küldettek a színpadra. Ha valaki közülünk járt például Romániában, vagy akár legközelebbi déli szomszédainknál, esetleg Spanyolországban, vagy Görögországban, akkor az maga is bizonyára észrevette, hogy az ottani könnyűzene mindvégig megmaradt nemzetinek. A mai fiatalok zenei ízlésének milyensége, színvonala egy hosszan tartó, tudatos ízlésformálás eredménye.³ A könnyűzene nálunk a legkevésbé nemzeti, ezért a masszakultúra számára is talán a legnyitottabb.

Összefoglalóan tehát azt mondhatjuk, hogy amikor a zenei nevelés jövőjéről gondolkodunk, nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy - kivált fiatalságunk - zenei ízlése, zeneértése rendkívül manipulált. Felülről egy olyan zenei ízlést, a masszakultúra zenei nyelvét erőltettek rá, ami nem az ő (közösségének) lelkéből fakad, amihez neki lelkileg igen kevés köze van.

Tulajdonképpen lassan oda jutunk, hogy egy újabb, Kodály-Bartók-i erejű zenei nevelési forradalomra lesz szükség.⁴ Melynek célja, hogy olyan szellemi műhelyek, iskolák, közösségek (táncházak, kórusok, zenei közösségek), alkotó közösségek szülessenek, ahol a zenekultúra önerőből, e közösségek belső lelki szükségleteiből nőhet ki. E folyamatban az iskolának rendkívül nagy szerepe van. S rendkívül fontos, hogy az ne álhasson manipuláló erők befolyása alatt.

Művészetelméleti szempont

A masszakultúra termékei gyártóinak tudatossága sok-sok más egyéb mellett abban az aprócska dologban is kitűnik, hogy szándékosan próbálják termékeiket „klasszikus”-nak, művészinek, művészettörténeti jelentőségűnek beállítani. (Mánapság majd minden második hollywood-i filmben előfordul ilyesmi.)

Nekünk a jövő iskola tervezőinek világosan látnunk kell, hogy a szórakoztató ipar zenéje (annak valamennyire nemzetibb táncdal-féle változata és a masszakultúra zenéje) és a művészi zene két, egymástól lényegi kérdésekben eltérő lelki tevékenység. Más a céljuk és a lélek más régióit aktivizálja.

1. Bármilyen meglepőnek tűnjön is, a szórakoztató zene zenei világa végső soron Nyugat-Európa XVII-XVIII. századi zenéjének, tehát egy régen elavult diatonikus zenekultúrának a lehető legteljesebb közérthetőségig leegyszerűsített, különböző

³ Ennek a szellemi rombolásnak a tudatosságáról maguk a rádió, televízió adó szerkesztői sem tudtak, s csak akkor jöttek arra rá, ha zenei választásaikban „tévedtek”. Akkor ugyanis azonnal behívták őket, s elmagyarázták, hogy a továbbiakban kinek a munkájához kell igazodniuk. (Erkel Tibornak, a Magyar Rádió korábbi zenei főszerkesztőjének közlése.)

⁴ Az 1990-es évek eleje zenekultúrtörténeti szempontból is nagyon érdekes volt. Akkor meglett volna az országban a lelki nyitottság arra, hogy könnyűzenénk egyik napról a másikra nemzeti stílusúvá váljon. A pártoknak a maguk rendezvényein nem volt szükségük szavazatszerzéshez a masszamédia zenéjét harsogtatni. Vagy lásd a TV-adások és rádiós adások zenei felvezetőinek a sorsát.

effektusokkal feldúsított („felturbózott”) változata. Ehhez bizvást hozzátehetjük, hogy a mindenki számára való érthetőség követelménye ezen a műfajon az idők során (Beatlestől, de már korábbi időktől is napjainkig) annyira elhatalmasodott, hogy az a **masszakultúra zenéjében** szinte teljes tartalomnélküliséghez (csupasz frusztráló ritmusokhoz, egyéb effektusok) illetve olykor-olykor pusztá trágársághoz, agresszivitáshoz vezetett. Sokak szerint ez a zene nemcsak, hogy értékeket nem hordoz, de sok darabja kifejezetten romboló hatással van a zenei felfogó képességre, hallgatójának (lelki) érzékenységére és erkölcsi érzékére.⁵ Bármit is higgyen ennek a műfajnak a zenésze a maga zenéjéről, bármivel is próbálkozzék, azt a piac csak akkor jutalmazza, ha az eladható: ha annyira primitív, hogy felfogására Tajvantól Brüsszelen keresztül Chicagóig bárki potenciális zenefogyasztó képes. A lemez milliós példányszámú eladásának csak így van esélye. Ha a zene, nyelvére vagy tartalmára nézve kicsit is bonyolult, igényes, akkor az eladhatatlan marad.

A valamelyes nemzeti jelleggel, hagyományokkal bíró **nemzeti könnyűzenék** általában szintén a régmúlt századok, a művészi zenében rég elavult nyugat-európai diatóniáján alapszanak, de valamelyes nemzeti jellegük miatt közönségük általában a keletkezési ország határain belülről kerül ki. A könnyűzene a masszakultúra zenéjénél ugyan tartalmasabb (általában van benne dallam és hangzatok), s kevésbé frusztráló, de mivel a könnyűzenei számok szerzői sem művészi célokkal, hanem szórakoztatói céltól vezetettve alkotnak, így az évek során a könnyűzenék zenei nyelve sem igen változik.⁶

2. A fentiekkel szemben a **művészi (klasszikus) zenének**, mint minden művészetnek a célja - a művészetelméletek szempontjából - *“megmutatni a világ megsejthető mélységét, felfogni a tárgyak és dolgok formáinak változatosságát. A művészet (mindig) a jelenségek bősége és változatossága felé ragad el bennünket magával”*.⁷ *“A művészet elsősorban vagy végső soron nem valami szórakoztató időtöltés, szórakozás, vagy pusztá élvezet, hanem annál sokkal fontosabb, valami életbevágó dolog, aminek tudati értéke van. A művészet segítségével az ember a valóság azon oldalának megismerésére tör, mely anélkül az ismeretlen maradna számára.”* - írja korunk egyik legismertebb filozófusa, Cassirer.⁸

A művészi és a hatásvadász-zene különbségeiről Arthur Schopenhauer (1778-1860) így ír mintegy 150 évvel ezelőtt, a mi korunk masszakultúrájáról még mit sem tudva: *“A mindenféle műremekek száma belátható lesz, ha a pénzbeli jutalmazások elmaradnak és az igazi művet nem fogja elfojtani a tömérdek valótlán. Azzal, hogy a zeneszerzőknek pénzt juttattak számtalan közepes és rossz operát keltettek életre és a zene tönkre jutását meggyorsították: mint minden szépművészet, csúcspontjának elérte után átmegy s belepesztul a hatáscsinálásba, túlterhelésbe, a művészet eszközeivel való visszaélésbe. Okai: a cél nem ismerése és számítás a tömeg (...) tetszésére.”* (...) S így a művészi zenéről: *“Egyik művészet sem hat az emberre oly közvetlenül, oly mélyen, mint a*

⁵ Egy Vaasa városában ez évben tartott izlandi-finn-norvég szeminárium előadása szerint újabban agykutatók is ki tudják már mutatni az agresszív zene káros hatásait.

⁶ A francia sanzonokon a világháborúk borzalmái szinte semmit sem változtattak.

⁷ Cassirer gondolatai Vuorinen 1997 s. 117-118.

⁸ Cassirer-idézet: In: Vuorinen 1997 s. 122.

zene, mert egyik által sem ismerhetjük meg a világ igazi lényegét oly mélyen és közvetlenül, mint ezáltal. Nagy, teljes és szép zene meghallgatása szinte a szellem fürdésének nevezhető: minden tisztátlant, minden kicsinyest, minden rosszat leöblít, mindenkit felhangol a legmagasabb szellemi fokra, melyre természete képes. Nagy zene hallgatása közben mindenki világosan érzi, mit ér egészben véve, vagy inkább mennyit érhetne.”⁹

A művész pedig, például Ady Endre a művészet lényegéről így nyilatkozik:

*Vagyok, mint minden ember: fenség,
Észak-fok, titok, idegenség,
Lidérces, messze fény,
Lidérces, messze fény.*

*De, jaj, nem tudok így maradni,
Szeretném magam megmutatni,
Hogy látva lássanak,
Hogy látva lássanak.*

*Ezért minden: önkinzás, ének:
Szeretném, hogyha szeretnének
S lennék valakié,
Lennék valakié.*

A magunk számára összefoglalva: Míg tehát a masszakultúra zenésze rá akarja erőszakolni közönségére a maga akaratát, ennek érdekében akár erőszakkal, agresszíven is frusztrálja hallgatóit, addig a művész a maga lelkét akarja megmutatni. Valakié akar lenni. (Még filozófikusabban ír erről Ady *Száz hűségű hűség* című versében.)

Nagy különbség a kétfajta zene között az is, hogy míg a szórakoztató zene zenei nyelve természeténél fogva fejlődésképtelen, egyre inkább csak effektusokra korlátozódó), addig a művészi zene, annak szimbólumrendszere, az azon megszólaló zeneköltők újat teremteni/mondani akarása miatt állandóan fejlődik.

Zeneelméleti, -történeti szempont

Sokan azt hiszik, hogy a könnyűzene, kivált a rock, a heavy az modern. Annak idején javasoltam, hogy e konferencián hallgassunk meg közösen egy tetszőlegesen kiválasztott rock-, vagy heavy-számot, s nézzük meg mi történik abban, hogyan „működik”, de erre ezideig nem kerülhetett még sor. Ezért most arra kell kérnem hallgatóságomat, hogy higyjék el nekem: a szórakoztató zene, de kivált abban is a beat, a rock és a heavy zenei szempontból elavultak, elcsökevényesedettek. Ritmikájában többnyire egyszerű 2/4-et követ, hangnemi-ségét a kilúgozott dūr vagy moll, összhangzattanát az egyre gyéresebb számú és ellényegtelenült hangzatok jellemzik, dallamai befejezetlen, félbemaradt, megfor-

⁹ A **zene** esztétikája. Bp. Franklin 1912.

málatlan zenei gondolatokat hordoznak, formaérzékére nézve többnyire igen sílány. Amiben újat hoz, az a sok új frusztráló zenei effektus, a hangerő.

A művészi zene célja ezzel szemben a megismerés; ráébredni, ráismerni olyasmire, amire még senki nem ébredt rá, megmutatni magamból olyasmit, ami talán senki másban nincsen úgy meg, mint bennem. Találni valakit, aki szolidáris a művemmel. A művészen forr a vágy, hogy olyasvalamit tudjon elmondani, amit még senki előtte ki nem mondott, a zenei nyelvet, szimbólumrendszerét állandó megújulásban tartja, nem pedig visszafejleszti. A XIX. század művészi zenéjét Sztravinszkij, Kodály és Bartók már réges régen meghaladták. De zenei jellemzőire nézve még Musszorgszkij zenéje is sokkalta modernebb, mint a masszakultúra szinte bármelyik száma.

A XIX-XX. századi zene egyik jellemzője éppen a rendkívül gyors változás volt. Ekkor alakultak ki a nemzeti zenekultúrák. Európában ekkorra fejeződött be a művészi világban a sokszínűségnek a kialakulása, annak felismerése, hogy az emberiségnek nem csak egy zenekultúrája van, ti. a nyugat-európai, s még kevésbé, hogy az mindenható, mindenek fölött álló lenne, hanem, hogy léteznek Kelet-Európában is a nyugat-európaival egyenrangú kultúrák, sőt a világ más tájain is. Ennek köszönhetően zeneelméleti szempontból egy olyan korba jutottunk, amikor a modernség egyik legalapvetőbb ismérve és feltétele, hogy képesek legyünk többféle zenei nyelv megértésére. (Bartók Falun-ja például szlovák, míg a román táncok, román zenei nyelven fogant. Prokofjev művei megint más zenei nyelv, ritmus-, hangzat- és dallamvilág megértését követelik meg.) Nem csoda, ha az egynyelvű masszakultúra zenején nevelkedett fiataloknak semmi esélyük sincsen Debussy Tenger-ének, vagy Prokofjev Szkita szvitjének élvezetére, megértésére.

Zenei nevelési szempont

Modernkori kognitív tudományok korában a zenei nevelés egyik legvégső célja, hogy a gyermek zenei felfogóképességét, mind zeneélvezőként, mind pedig zeneteremtőként a lehető legszélesebbre tárjuk. A különböző népek egymástól eltérő zenei anyanyelvei felfedezésének (szintén modern) korában pedig, hogy a saját zenekultúrájának ismeretéből, megértéséből kiindulva, arra alapozva képes legyen megismerkedni más népek, egymástól talán nagyon nagy mértékben eltérő zenei világával is. (Ez jelenti egyúttal az igazi nemzetköziségre nevelést is, nem pedig a nemzetközi egynyelvűséget.)

Erre a feleadatra a szórakoztatóipar zenéje, egynyelvűsége, rendkívüli módon leegyszerűsített és a fejlődő empátiás képességekre károsan ható agresszív volta miatt a jelen pillanatban nem alkalmas. De a kevésbé agresszív szórakoztató zene sem alkalmas a gyermek művészi nevelésére, mert művészetre csak művészettel lehet nevelni. A szórakoztató zenének pedig a szórakoztatás a célja, nem a művészet. (A szórakoztató zene egyszerűen nem alkalmas arra, hogy a gyermek megtapasztalhatta, hogy milyen a művészi élmény.)

Társadalmi szempont

A gyermek egyik veleszületett tulajdonsága, hogy felnőtté akar válni. Ha mi, az ő nevelői, szórakoztató zenét viszünk neki az iskolába, akkor ezzel azt mondjuk neki, hogy az vezet a felnőtté váláshoz, az a növekedése célja. Akkor lesz felnőtt, ha eljut odáig. Azt, hogy a zene ennél többre nem képes, az ennél nem több és nem más.

Úgy gondolom, hogy az iskola társadalmi feladata nem lehet az, hogy az adófizetők pénzén a gyermekek iskolai idejét szórakoztatással üsse el. Az iskola feladata ezzel szemben (az elmúlt nemzedékek által felgyűjtött szellemi kincsek továbbadásával) a gyermekek lelki-szellemi felfogóképességét a lehető legszélesebbre tárni, érzelmi, értelmi képességeit a lehető legmagasabb szintre fejleszteni, mások és önmaga iránt felelősséget érző, a szép és az igazság keresésére törekvő ifjúságot nevelni. Ehhez van szükségünk a művészi nevelésre, azt viszont csak művészettel lehet.

Összefoglalóan

A jövő iskolája zenei nevelésének - bármilyen nyomás is nehezedjen rá - nem szabad meghátrálnia a (legalábbis részben felülről manipulált) tömegkultúrával szemben. A gyermekek zenei nevelését nem irányíthatja a szórakoztató ipar. A Kodály-i és Bartók-i zenei nevelés eszméi nem hogy elavultak lennének, de (például az újkori kognitív tudományok megszületésével) szinte még modernebbek és aktuálisabbak, mint valaha voltak. A jövő zeneoktatásának erre kell építenie. Ezek közül most csak a legfontosabbak:

- művészetre csak művészettel lehet nevelnünk
- a zenei nevelésnek az adott nép(csoport) zenekultúrája kell legyen a kiindulópontja és az egyik végcélja, mert más népek (pl. Nyugat-Európa) zenekultúráinak, korszakainak megértéséhez, a zenei felfogóképesség kiszélesítésének ez az egyetlen lehetséges útja (kultúrátlanságból nem születet kultúra). Nekünk közép-európai népeknek kivált nagyszerű lehetőséget kínál egy ilyen zenei neveléshez Kárpát-medence zenei sokfélesége, soknyelvűsége (Bartók).
- Maxima debetur puero reverentia. Szentnek kell tartanunk a gyermek érintetlen lelkét; amit abba ültetünk, minden próbát kiálljon (Kodály).

*****

Kiegészítő gondolatok nyelvész szemmel

Úgy látszik, megeshet, hogy a világ zeneileg egynyelvűsödni fog. Hogy a jelenlegi masszakultúra zenei nyelve esetleg meghódítja, „le fogja fedni” az egész világot. A nyelvészek tudják, hogy az ilyen egynyelvűsödési folyamatokat (ls. Kalevi Wiik nyelvcsere elmélete) rendszerint nyelvjárások keletkezése követi. Személy szerint valószínűnek tartom, hogy az emberiség zenetörténetében valami ilyesmi talán be fog majd következni. Azonban ha az emberiség valamilyen módon át tudja majd

vészelné a tömegemberek korát, s ha az emberi közösségeknek újra belülről jövő igényük lesz az egymással való szoros lelki kapcsolatra, akkor a mélyebb lelki igények az egyes zenei nyelvjárásokon zenélő emberek közösségében az egyes nyelvjárásokból lassan önálló nyelveket, zenei kultúrákat fognak kifejleszteni. Mert a kultúra mindig nyelvet fejleszt magának.

Mi azonban nem várhatunk a masszakultúra megnevesedésére, nekünk most a ma létező műalkotásokkal kell gyermekeinket művészetre nevelnünk.

Kedves hallgatóság! Köszönöm, hogy előadásomat meghallgatták. Szívvel, a gyermekeink iránti szeretetből remélem, hogy előadásommal előbbre vittem a konferencia munkáját:

Kádár György, Vaasa (Finnország)